

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2544 เน้นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ด้วยเห็นว่าคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539) หากประชากรด้อยคุณภาพ ประเทศก็จะด้อยพัฒนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การที่จะทำให้คนมีคุณภาพนั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือ จะต้องพัฒนาคนให้มีสุขภาพดีโดยทั่วถึงกัน และเริ่มแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะเด็กวัยเรียนเป็นประชากรกลุ่มที่ร่างกายและสมองกำลังเจริญเติบโต จึงเหมาะและพร้อมที่จะดูแลแก้ไขปัญหาสุขภาพ ให้เป็นประชากรที่เข้มแข็ง เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

โรงเรียนนับเป็นสถาบันรองจากครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมพัฒนาการของเด็ก บุคลิกลักษณะในตัวเด็กจะดีหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับจากโรงเรียน ครูเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนวันละ 6 - 7 ชั่วโมง ย่อมเข้าใจปัญหาของนักเรียน และเห็นความจำเป็นในด้านบริการสุขภาพอนามัยของนักเรียนก่อนผู้อื่น ต้องรับผิดชอบความเป็นอยู่ของนักเรียน เพราะปัญหาสุขภาพของเด็กวัยเรียนอาจส่งผลกระทบต่อขึ้นเป็นผู้ใหญ่ สุขภาพของเด็กจะดีขึ้นขึ้นอยู่กับความรู้และการปฏิบัติตนทางด้านอนามัยของเด็ก (สุชาติ โสภประยูร, 2523) ถ้าจะพัฒนาเด็กก็ต้องคำนึงถึงความเจริญทางด้านร่างกาย และสุขภาพของเด็กด้วย

ปัจจุบันสุขภาพของนักเรียนระดับประถมศึกษาโดยภาพรวมแล้ว ยังเป็นปัญหาที่จะต้องเร่งรีบดำเนินการแก้ไข จะเห็นได้จากการศึกษาของกองอนามัยโรงเรียน กรมอนามัย (2534) ที่ทำการศึกษาสภาวะสุขภาพของนักเรียนในประเทศไทย พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษา มีความผิดปกติและตรวจพบโรคถึงร้อยละ 84.7 โรคที่พบมากในเด็กนักเรียนคือ ฟันผุ ร้อยละ 60.5 ฟันมีหินปูน ร้อยละ 22.5 เหา ร้อยละ 17.3 เก้ลิ้น ร้อยละ 7.3 เหงือกอักเสบ ร้อยละ 7.1 โรคขาดสารอาหาร ร้อยละ 4.6 ต่อมธัยรอยด์โต ร้อยละ 2.1 สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตรวจพบโรคและความผิดปกติถึงร้อยละ 79.2 โรคที่พบมากคือ ฟันผุ ร้อยละ 30.2 ฟันมีหินปูน ร้อยละ 39.4 เหา ร้อยละ 8.4 เหงือกอักเสบ ร้อยละ 15.1 เก้ลิ้น ร้อยละ 6.4 ต่อมธัยรอยด์โต ร้อยละ 9.2 และน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 15.3 และจากผลการตรวจสุขภาพนักเรียนประถมศึกษา ปีการศึกษา 2534 ในโรงเรียนบริการอนามัย เพื่อสาธิตของฝ่ายอนามัยโรงเรียน ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ เขต 6 ขอนแก่น (2536) พบว่า นักเรียนเป็นโรคฟันผุ ร้อยละ 16.6 เหงือกอักเสบ ร้อยละ 12.5

น้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 16.6 เหนือเกณฑ์ ร้อยละ 12.5 น้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 16.6 โรคขาดสารอาหารร้อยละ 1.3 และหุ่น้ำหนัก ร้อยละ 2.7 จากการศึกษาสภาวะสุขภาพนักเรียนที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าสภาวะสุขภาพของนักเรียนประถมศึกษายังเป็นปัญหาอยู่มาก อันเนื่องมาจาก การดำเนินงานอนามัยโรงเรียนยังไม่ได้ผลดี ประกอบกับความยากจน สภาพแวดล้อมที่เป็นพิษเป็นภัย การขาดความรู้เกี่ยวกับสาเหตุ และวิธีการป้องกันโรค ตลอดจนการไม่ทราบถึงสถานบริการ และวิธีใช้บริการของรัฐ เหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเรียนในชนบท (วรพวรรณ รุ่งศิริวงศ์, 2527) การแก้ปัญหาสุขภาพของนักเรียนจึงต้องเกี่ยวพันหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการสาธารณสุข ส่วนราชการที่เป็นผู้รับภาระโดยตรงก็คือ ฝ่ายการศึกษา ซึ่งฝ่ายสาธารณสุขก็มีส่วนร่วมด้วย จึงได้จัดโครงการสุขภาพศึกษาสายการศึกษา เข้าไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 และ 5 (กองอนามัยโรงเรียน, 2525) ฉะนั้น สถานศึกษาจึงควรต้องส่งเสริมสุขภาพอนามัยของนักเรียนให้อยู่ในสภาพที่แข็งแรง สมบูรณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวนโยบายการศึกษาของชาติ ซึ่งไม่ว่าระดับใด ก็มีความมุ่งหมายให้พลเมืองมีสุขภาพที่ดี (สายหยุด ชมานนท์ และอรวรรณ ชมชัยยา, 2521)

โดยเหตุที่สภาวะสุขภาพนักเรียนประถมศึกษายังเป็นปัญหาอยู่มาก และได้มีการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติแล้วทั่วประเทศรวมทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วย แต่ยังคงขาดรายงานการศึกษาวิธีการดำเนินงานอนามัยโรงเรียน และสภาวะสุขภาพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดเทศบาลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาวิธีการดำเนินงานอนามัยโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อทราบว่า ได้ดำเนินงานอนามัยโรงเรียนตามวิธีที่กองอนามัยโรงเรียนกำหนดไว้หรือไม่ และสุขภาพของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคประการใด จะได้นำผลการศึกษาเสนอแนะเทศบาลเมืองต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำการปรับปรุงการดำเนินงานอนามัยโรงเรียนให้ได้ผลดี เป็นการส่งเสริมสุขภาพนักเรียนให้เติบโตขึ้นเป็นกำลังที่เข้มแข็งของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. วิธีการดำเนินงานอนามัยของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในสังกัดเทศบาลเมืองของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กองอนามัยโรงเรียน กรมอนามัย กำหนดไว้หรือไม่

2. สภาพะสุภาพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดเทศบาลเมือง ให้การรักษาพยาบาลนักเรียนที่เจ็บป่วยด้วยโรคสามัญ หรือส่งต่อไปรักษาที่โรงพยาบาลแล้วแต่กรณี
3. ปัญหาข้อขัดข้องในการดำเนินงานอนามัยโรงเรียน และนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาทางแก้ไขต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในพื้นที่ 6 จังหวัด ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นโรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดเทศบาลเมือง 6 แห่ง โดยเน้นกลุ่มประชากรที่เป็นครูผู้บริหารโรงเรียน ครูประจำชั้น/ครูผู้สอน และนักเรียนทั้งระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา โดยจะศึกษาเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานอนามัยโรงเรียนของครู สภาพะสุภาพของนักเรียน และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานอนามัยโรงเรียน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้วิจัยถือว่าแบบสอบถาม และแบบบันทึกสุขภาพที่สร้างขึ้นสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยมีความเที่ยงตรง โดยผ่านการทดลองใช้กับกลุ่มครูผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลและกลุ่มครูประจำชั้น/ครูผู้สอนในโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างการวิจัย และจากการตัดสินโดยผู้ชำนาญการทางด้านการวัดผลจำนวน 2 ท่าน และด้านการอนามัยโรงเรียนอีก 1 ท่าน
2. ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนตอบตามความเป็นจริง โดยปราศจากอคติ และมิได้มุ่งหวังประโยชน์อื่นใด
3. ผู้วิจัย และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสุขภาพหรือพยาบาลที่รับผิดชอบงานอนามัยโรงเรียนของแต่ละจังหวัด ทุกคนมีความสามารถในการตรวจสุขภาพนักเรียนเท่าเทียมกัน
4. นโยบายการดำเนินงานอนามัยโรงเรียนของเทศบาลเมืองแต่ละแห่งเป็นไปตามแนวเดียวกัน และไม่เปลี่ยนแปลงในช่วงที่ทำการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. วิธีการดำเนินงานอนามัยโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการดำเนินงานอนามัยโรงเรียนที่โรงเรียนเทศบาลให้บริการสุขภาพแก่นักเรียนระดับประถมศึกษา และก่อนประถมศึกษา
2. เทศบาล หมายถึง เทศบาลเมืองที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. โรงเรียนเทศบาล หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดเทศบาลเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. สภาวะสุขภาพ หมายถึง สภาพปกติหรือผิดปกติทางร่างกายของนักเรียนตามหลักการตรวจสุขภาพทางร่างกาย ของกองอนามัยโรงเรียน
5. บัตรสุขภาพ หมายถึง บัตรบันทึกสุขภาพประจำตัวนักเรียนตามแบบของกระทรวงศึกษาธิการ (ส.ศ.3)
6. ครูผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการที่ทำหน้าที่บริหารโรงเรียนเทศบาล
7. ครูประจำชั้น/ครูผู้สอน หมายถึง ครูประจำชั้น หรือครูที่ทำการสอนประจำอยู่ในโรงเรียนเทศบาล
8. นักเรียน หมายถึง เด็กที่กำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนเทศบาล ซึ่งมีทั้งระดับก่อนประถมศึกษา และประถมศึกษา
9. ระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง ชั้นเด็กเล็กที่รับเด็กอายุ 3 ปี และชั้นอนุบาลที่รับเด็กอายุ 4 - 5 ปี เข้าเรียนในโรงเรียนเทศบาล
10. อายุ หมายถึง อายุจริงของนักเรียนในวันตรวจสุขภาพเป็นปี เศษของปีนับเป็นเดือน เศษของเดือนที่เกิน 15 วัน ให้นับเป็น 1 เดือน
11. สภาวะการเจริญเติบโต หมายถึง สภาพร่างกายที่เปรียบเทียบกับน้ำหนักตามเกณฑ์มาตรฐานของกองอนามัยโรงเรียน กรมอนามัย
12. สภาวะสายตา หมายถึง ผลของการตรวจวัดสายตาด้วยแผ่นวัดสายตารูปตัว E (Snellen Chart)
13. สภาวะการได้ยิน หมายถึง ผลการตรวจการได้ยินด้วยเครื่องวัดการได้ยิน (Audiometer)

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบวิธีการดำเนินงานอนามัยโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาที่สังกัดเทศบาลเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. ได้ทราบสภาวะทางสุขภาพของนักเรียน ชั้นก่อนประถมศึกษา และประถมศึกษา และนักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพได้รับการแก้ไข หรือให้สุขภาพ-แนะนำ
3. ได้ทราบปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการดำเนินงานอนามัยโรงเรียนของครูผู้บริหาร และครูประจำชั้น/ครูผู้สอน
4. ได้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ในการเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาคำเนินงานอนามัยโรงเรียนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ได้ผลดีต่อไป